

Tullerum

Torp under Brokulla (märkt 2004)

Rågångskarta 1786:

Från en karta från 1786 då Brokullas rågångar skulle mätas ut jämförde man med en karta från 1693.

Då fann man en ganska stor olikhet mot Hester då Brokullas ägor var mycket smalare och att Slämma, Pankatorpen och en utmarkstrakt borde tillhöra Hester.

Per Svensson, ägare till Brokulla, erbjöd sig att godvilligt avstå Slämma eller Olstorpet, som det också kallades, till Hester om ägaren till Brokulla Brukspatron Carl Daniel Burén ville godta det, vilket han gjorde.

Tullerum, bouppteckningar.

- 1832 Lars Andersson, backstuguman. Hade 10 riksdaler i kontanta pengar.
(Hans änka straffad för tjuvnad och snatteri 1832.)
- 1863 Johan Fredrik Jakobssons änka Anna Stina Jonsdotter.
En ko, 3 får och 3 lamm.
Åbyggnad vid hemmanet:
En stugubyggnad värd 100 riksdaler och ett ladugårdshus
10 riksdaler.
- 1899 Johan Fredrik Jakobsson, änkeman.
(Avled i december 1898, bouppteckningen från april 1899.)
Då kostade begravningen 61,33 och bouppteckningsarvodet var 3 kronor.
Hans tillgångar uppgick till 260 kronor, varav gångkläderna var värda 10 kronor. Hade inga djur.

Ur ett utdrag av ett lagfartsprotokoll:

- 1892 § 3. Innehavaren av torpet Tullerum Johan Jacobsson förbehålles att inneha de rättigheter vartill han genom kontrakt är berättigad.

Johan Fredrik Jacobsson bodde i Tullerum från 1850, då han kom från Lilla Herkhult, till sin död 1898. (Alltså 48 år varav änklings i 35.)

Från ett fattigvårdsprotokoll:

1897 Ulla Carlborg Tullerum erhåller 17 kilogram rågmjöl extra. Uppdrogs till Herr Ordföranden Patron Ivar Burén, Otto Andersson Laxberg, Herr Karl Ekedahl Boxholm att förehålla Carlborg för uraktlåten vård om sin familj.

Sist boende i Tullerum:

Arbetaren Samuel Johan Johansson, hustrun Ulla Carlborg och 7 barn. De flyttade 1899.

Panka

År 1837 avled Anna Månsdotter (83 år) i Panka. Hon kom hit som änka 1813. Under hennes tid står Panka som förpantning. Bodde här i 24 år.

Enligt bouppteckningen hade hon en ko, en kalv och två får med lamm. Hennes gångkläder var en kolt, 2 kjortlar, 6 tröjor, 2 klänningsliv och 5 småkläder.

Stugan revs 1841 och som ägare och brukare stod Jacob Persson i Jakobsberg.

Brokulla rågångskarta av år 1786

År 1786 den 2 oktober i anledning av Konungens Befallningshavandes i Linköping förordnande den 18 september sistlidne, begyntes avmäta Brokulla rågångar i Ekeby sockens och Göstrings Härad. Nämndemannen Per Svensson i Torsebo, efter ingånget byte med Brukspatronen Vällärde Herr Carl Daniel Burén, innehavare av ¼-dels frälseskatt hemmanet Brokulla, var härvid själv tillstädes, och för Herr Brukspatron Burén, som äger omkringliggande hemman Hester, Lilla Härkhult och Kröcklekulla, Bokhållaren Herr Anders Fogelberg.

Nu skedde avmätning, jämförd med Gabriel Nilssons karta på Brokulla av år 1693, troddes kunna ge bästa upplysning, å östra sidan mot Kröcklekulla var ingen betydande olikhet, men ganska stor å västra sidan emot Hester och är Brokulla ägor efter 1693 års karta mycket smalare än nu för tiden hävdas, härav kan slutas, att Slägma och Pankatorpen borde tillhöra Hester, tillika med en anseelig utmarkstrakt, som nu nyttjas till Brokulla. Kungliga Lantmäterikontorets i Stockholm bevitnade kopia av 1693 års karta visar största skillnaden och tillika oriktig ritning av Torrsjöns strand, ett annat exemplar, förmodligen av samma karta, bevitnad av Herr Ingenjören Leffler år 1772, har bättre ritning på Torrsjöstranden, men båda kartorna ense, att förminska Brokulla ägors bredd å västra sidan, dock som naturliga ägoskillnaden, ett kärr och bäckdrag väster om Pankatorpet, på båda kartorna utmärkes, bevisar sådant fel i mätningen, och att ingendera kan vitsordas.

Av Lorents Rydströms karta på Kröcklekulla år 1697 förmodades upplysning, varför ock jämförelse därmed anställdes; å östra sidan eller Kröcklekulla inägor är kartan enlig med nu varande hävd, men Kröcklekulla Utmarksteg väster om Torrsjön lär inte vara avfattad i rätt situation emot övriga ägorna, således ej upplysande, vad nu är i fråga, nämligen Brokulla ägors bredd och sträckning i väster.

Ett försök kunde ännu återstå, att avmäta förenämnde Utmarksteg väster om Torrsjön, men Nämndeman Per Svensson erbjöd, att godvilligt avstå Slägma eller Olstorpet till Hester, om Herr Brukspatron Burén därmed ville åtnöjas; nu varande hägnad för Brokulla ängskärr skulle således följas ifrån Torrsjön till Slämmatorpets ängshörna där knä blir och sedan rät linje mest i norr att träffa kärrsundet, som stryker väster om Pankatorpet, avståendes av till Brokulla hävdade Slämmatorpets åker och äng 5 tunnland och 18 kappland, samt utmark där bredvid 3 tunnland och 21 kappland tillsammans 9 tunnland och 7 kappland. Herr Bokhållaren Fogelberg antar Nämndeman Per Svenssons anbud, vill dock inhämta sin Herr Principals (*uppdrags- eller arbetsgivare*) utlåtande, som nu vistas i Stockholm; förlikta rågången stakas därför ut på marken, men uppehålls med rörläggningen, till dess Herr Brukspatron Burén sig häröver utlåtitt. Vidare avtalades, att rätta Brokulla rågång emot Lilla Härkhult och emot Hester, intill bron och grinden på farvägen emellan Brokulla och Hester.

Brokulla rågång emot Kröcklekulla börjar således i Brudesten Nr 1 i kartan; går sedan rätt emellan följande knän Nr 2 och 3 till Nr 4 i Torrsjön, varefter hägnaden inrättas.

Vid Nr 5 eller Brokulla ängsgårdsgårds ände i Torrsjön följer rågången hängnaden till Nr 6, så förlikte rålinjen ? Slämmatorpet till Nr 7, varifrån kärr och Bäckesundet följas till Nr 8 grinden på farvägen, härifrån rätt till Nr 9, hörnskäl, där Hester, Lilla Härkhult och Brokulla sammanstöter, men de två stenar sedan åtföljas i rätt linje till Brudesten Nr 1.

Hester den 5 oktober 1786.

Mathias Wallberg

Anders Fogelberg. Per Svensson.

Nils Jacobsson. Jan Svensson.

Nämndemän i Aska Härad

Vid Tullerum sitter förutom torpmärkningsskylten en informationstavla som informerar om varför vi tror att Tullerum har legat på Platsen och inte torpet Panka vilket det står på häradskartan från 1870-talet.

Sedan Herr Brukspatron Burén godkänt föreningen av den 5 oktober fölidna år, företogs rörläggning den 17 augusti 1787.

Brudsten Nr 1, jordsatt 1 ½ aln ovan jord, något i väster lutande, visar med bredden nästan norr och söder, 25 alnar härifrån i linjen emellan Härkhult och Brokulla sattes nu utliggare och stakades samma linje 1180 alnar till Nr 9, som blir hörnskäl för Brokulla, men strängskäl för Härkhult, 5 stenrör upprättades nu på bergbacken och lades utliggare 30 alnar ifrån hjärtsten utliggare i linjen åt bron Nr 8.

Vid Nr 7 lades 5 stenrör med utliggare därifrån 22 alnar i linjen åt Nr 6, däri visare 2,58 alnar sattes visare på en bergsten, ännu 548 alnar i samma linje visare på bergsbacke och sist 295 alnar träffade linjen ängsgärdesgården vid Nr 6 strax öster om en jordfast sten i kärret, som nyttjas här för märke, i anseende till svårigheten, att i kärrvallen sätta sten o rör; en spetsig sten sattes dock utmed den jordfast, att bättre utmärka stället.

Vidare kan hägnaderna rättas emellan Nr 1, 2, 3 och 4, men fem stenrör i dessa hörn svårigen göras i sankta kärrvallen.

Math: Wallberg.

På förekommen anledning, att hävdehägnaden emellan Nr 5 och 6 emot Kröcklekulla Utmark, som numera genom skedda ägobyten hävdas till Hesters Gästgivaregård samt Kårarps hemman, har på marken ett annat förhållande än kartan utvisar, företog sig undertecknad Lantmätare att efter därtill utverkat förordnande i Vederbörandes närvaro undersöka och uppgå denna råskillnad, som för nu varande hävd befanns med hägnad försedd efter nu på kartan tillsatta buktiga prickningen (x) inåt Hesters och Kårarps ängskärr av utmarken, i stället att densamma emellan Nr 5 och 6 bör gå i nästan rät linje. Efter fastställda kartan blev fördenskull utan motsägelser denna råskillnad utstakad, först ifrån Nr 6 en jordfast sten, som i sankta kärret hittades, men ett litet knä 27 alnar till (?) a, varifrån linjen togs rätt till Nr 5, ehuru densamma på kartan utmärkes med liten helt obetydlig bukt inåt Brokulla och varpå Vederbörande ej gjorde avseende. Råstenar kunde ej för kärrvallens sankhet nedsättas, men utmärktes med fasta pålar, varemellan hägnaden kommer att uppföras.

Hester den 4 jili 1823.

H Lagergren.

Historien om Panka och Tullerum...

Det var nån gång i vintras som jag fick frågan. "Vill du vara med i torpkommittén?" (efter Sten Nordvist som valt att avgå.) Jag skulle kunna tänka mig att jag överraskade styrelsen litegrann för jag svarade nåt i stil med: "Äntligen ett uppdrag som jag gärna vill ha" För så är det, torpkommittén passar mig utmärkt numera. Det kanske är som att svära i kyrkan att skriva detta i klubbtidningen, men jag känner faktiskt att orientering, banläggning och allt sådant känns allt mer ointressant. Att ge sig ut i skogen och leta efter torprester, eller andra mänskliga spår från en svunnen tid, det blir allt roligare. Ja jag tycker faktiskt så... Det kanske har med åldern att göra, och det är väl naturligt att intressena ändras med åren.

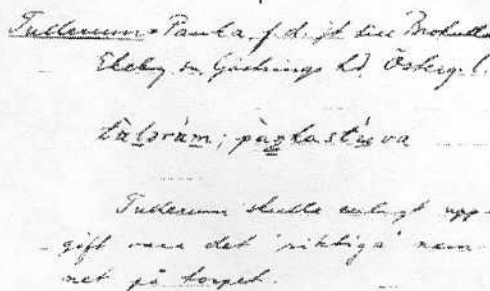
Nåväl. Plötsligt hade jag rätt att "tycka" nu när det var dags för årets torpmärkning. Och efter att nu ha nätt de gamla häradskartorna som

kvällslektyr under ett par år så hade jag idéer. Att soldattorp 122, även kallat Assarviken aldrig har märkts ut är ju snudd på skandal, dessutom en aning märkligt. Vi hade ju en torptur

på platsen den 22 februari, och det är ju så vackert vid det gamla soldattorpet, stugan måste ju ha haft ett väldigt naturskönt läge. Självklart ska Assarviken få en minnestavla. Det andra torpet vi tänkt märka ut var Nybygget mellan Flostugan och Askaremålen. Eller hur var det nu...? Nyhem låg ju där också... Tja, för att göra en lång historia kort, det har visat sig svårt att få fram exakta

uppgifter om dessa torp, varför vi helt enkelt beslöt att märka ut något annat. Nybygget / Nyhem kanske kan få en minnestavla något annat år.

Men vad skulle vi välja för torp i stället nu då...? "Varför inte Panka" föreslog jag. Panka har jag nämligen "hittat" på häradskartan och det låg söder om Brokulla. Det blir ju åt samma håll som Assarviken dessutom, vilket min far tyckte

Din Åker 1980

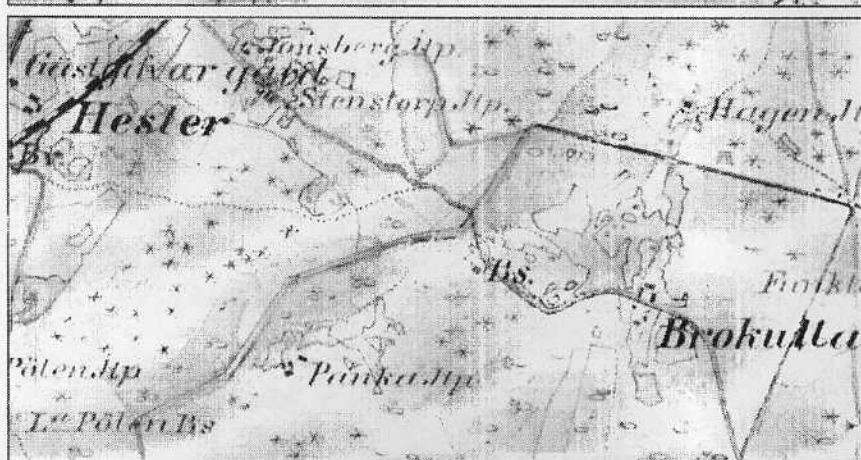
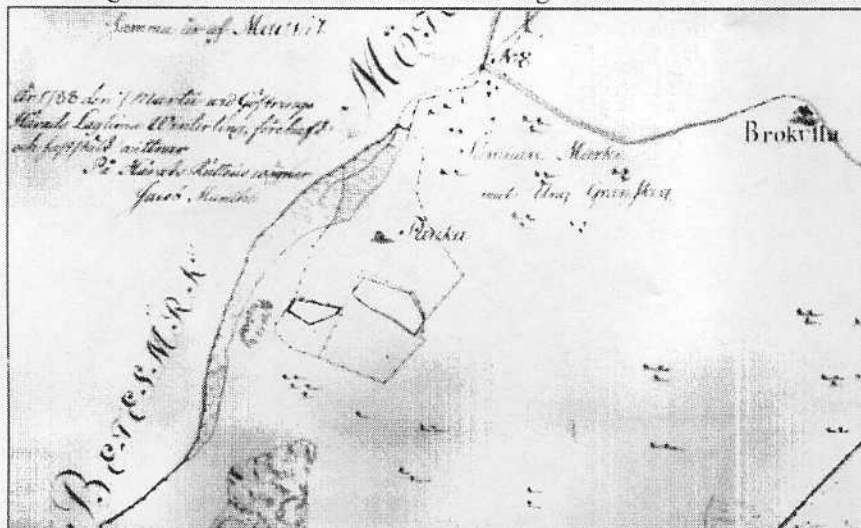
På internet hittades ovanstående dokument. Ruinen var alltså Tullerum, INTE Panka.

lät utmärkt.

Men att vårt torpval skulle komma att ge oss sådana grubblerier framöver, det hade vi inte räknat med... Gunilla (Kindberg) talade nämligen om för mig att Panka raserades 1842. "Jaha, sa jag. Men det är omöjligt. Det finns ju med på häradskartan och den gjordes ju mellan 1868-1877!" Jag var nog ganske envis nu och menade att det måste vara något fel! Och som Gunilla sa långt efteråt. Om inte jag hade varit så envis så hade torpet fått en skylt med namnet Panka. Och det hade varit ju varit galet, skulle det visa sig senare...

Jag bläddrade i anteckningar jag hade där hemma, där "någon" (förmodligen någon i torpkommittén) har skrivit ner gårdar i kommunen med tillhörande torp och backstugor. När jag nu tittade på Brokulla i dessa anteckningar så såg jag att det fanns ett torp som hetat Tullerum under Brokulla. "Rivet 1899" kunde jag också läsa. Men Tullerum finns ju INTE med på häradskartan, det borde det ju vara! Trots att det var lördagskväll ringde jag direkt till Gunilla och pratade med henne om detta. "Jag ger mig fasen på att Panka, det är EGENTLIGEN Tullerum" sa jag!!

Där var vi, och vad skulle vi göra nu...? Tja till att börja med åkte vi helt sonika ut till Brokulla för att se om vi kunde bli något klokare. Jag kände mig faktiskt nästan som en sån

"Panka Jtp" står det på rågångskartan från 1786, liksom på häradskartan från 1870-talet. Men placeringen skiljer sig något åt, och Tullerum raserades redan 1842. Det borde egentligen stå Tullerum på häradskartan!

där kriminalpolis... Vi pratade med olika personer, men ingen hade så himla mycket att komma med. Fast Torsten Frödestam på Brokulla Gård hade en mängd dokument som vi senare fick gå igenom. Det var lagfartsprotokoll och annat, och väldigt intressant. Och bevis på Tullerums existens hittade vi också.

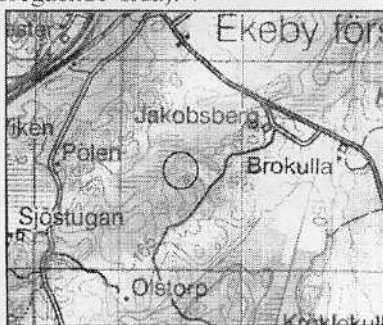
Gunilla bad mig senare att kolla internet. Kan det finnas något där? Ibland har släktforskare hänvisning till olika torp, så visst; ingenting är omöjligt. Jag gjorde så, och nu hittade jag något fantastiskt! På språk- och folkminnesinstitutets (SOFI) hemsida hittade jag en anteckning skriven av en Erik Alm 1930. "Tullerum = Panka fd jt till Brokulla. Tullerum skulle enligt uppgift vara det riktiga namnet på torpet" (se klippet på föregående sida). Ja så stod det!

Därmed var vi helt säkra på att Panka på häradskartan alltså är fel, namnet är nämligen Tullerum. Men Erik Alm har också fel för ett torp med namnet Panka har OCKSÅ funnits. Man kan ju fråga

sig varför det står Panka på Häradskartan om det nu egentligen heter Tullerum. Men det verkar ju som om även Tullerum i folkmun kallades för Panka. Kanske beroende på att även namnet Pankängsmossen lever kvar (än i dag), en ägomark till Brokulla.

Men Gunilla och jag var ännu inte nöjda. Kartor, vi ville ju se gamla

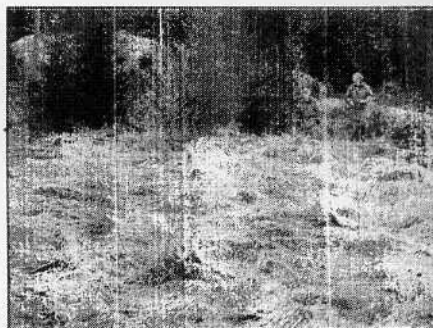
kartor!!! Gärna med både Tullerum och Panka redovisade. Så vi satte oss i bilen och for till Lantmäteriet i Linköping. Och där satt vi vid datorn och letade... Och det var väl EN karta som fångade intresset lite extra. Den var en rågångskarta från 1786, och minsann, här fanns namnet Panka redovisat, dock inte Tullerum. Men det intressanta är att torpet Panka på denna karta inte riktigt är markerat på samma plats som på häradskartan! På denna gamla karta är, så vitt vi kan förstå, det "riktiga" Panka redovisat medan Tullerum inte existerade då. Och det "riktiga" Panka låg några hundra meter längre nordost om Tullerum. Självklart har vi letat spår också efter detta torp, och vi känner oss nog ganska så säkra på var det har legat. I dag går en väg söder ut från Brokulla, och

Tullerums placering på en modernare karta.

riskens är nog att denna väg sopat undan de tydligaste spåren av ett torp, men mycket tyder på att det legat alldeles nära denna väg.

Nu kände vi oss så säkra på vår sak att vi att vi tyckte det var okej att sätta upp en skylt med namnet Tullerum vid "vårt" torp. Men det fanns en sak till som vi inte kollat upp och där det skulle kunna finnas något om Tullerum / Panka. Nämligen på landsarkivet i Vadstena. Så därför blev det en sväng dit också. Då följde även mina föräldrar med oss, och de passade på att släktforska litegrann, med god hjälp av Gunilla förstas, och de

Ulla-Brith och Marianne letar, i mars i år, spår efter Tullerum.

hittade mycket spännande om sina (och mina) förfäder!

Gunilla hittade många dokument om såväl Panka som om Tullerum, dock inget som visade exakt var de legat, men det hade vi ju heller inte förväntat oss. Men vi studerade bo-uppteckningar och det var spännande att se hur torfligt en kvinna i Panka måste ha levt. Men en ko hade hon i allafall...

Om ni orkat läsa ända hit så förstår ni att det var mycket pyssel med att lösa gåtan med Panka och Tullerum, men samtidigt jänkla roligt förstas. Men vi ville verkligen märka ut torpet, för vi sa att "om inte vi gör det så kommer det ju aldrig att ske och i så fall glöms det bort"

För att förklara att torpet heter Tullerum, fast det står Panka på häradskartan, så har även en särskild tavla satts upp vid torpet och som närmare förklarar detta mysterium.

Gör gärna ett besök vid Panka, förlåt Tullerum, om du inte var med på torpmärkningen och studera skylt och tavla. Du ser på kartan här intill var det ligger.

Klas